

ՃԵՆՃԵՐԱՑՈՂ ՎԵՐՋԻՆ ԶՈՂԸ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ

Մօտ տասը տարի առաջ էր: Երեկոյ մը զագեր էի Առաջնորդարան, Սուրբ Վարդան Մայր Տաճարի ներքնասրահին մէջ ներկայ գտնուելու համար հանդիպումի մը Հայաստանի մօտ Միացեալ Նահանգներու Առաջին Հիւպատոսին՝ Պրն. Կիլմորին հետ: Երեւան մեկնելէ առաջ առիթ կ'ունենար Նիւ Եօրքի հայ գաղութին հետ տպաւորութիւններ փոխանակելու: Կ'ենթադրեմ նաեւ թէ կ'ուզէր առնել գաղութին բազկերակը՝ Միացեալ Նահանգներէ մեր ակնկալիքներուն: Ներկաները բոլորն ալ յայտնօրէն ուրախ էին: Հանդիպումներ այդ սրահին մէջ չատ են տեղի ունեցած բայց այս մէկը բոլորովին տարբեր էր: Տարբեր էր մանաւանդ իր տեսակին մէջ առաջինը ըլլալով, եւ ներկաները ուրախ ու հպարտ էին անվերապահ կերպով, առանց որեւէ յետին միտք կամ խարդաւանանք տեսնելու հոն:

Պրն. Կիլմորի հետ երեկոն անցաւ ինչպէս որ պէտք էր, յարգալիի խօսքեր, սրտաբուխ ու ջերմ մաղթանքներ, զուսպ երբեմն ոչ չատ զուսպ զեղումներ որոնք ներելի էին այդ պահուն եւ վերջաւորութեան Առաջնորդ Սրբազան Հօր՝ Խաթակ Արք.ի բարեմաղթութիւններէն ետք Պրն. Կիլմորի ելոյթը: Մինչեւ հոս ոչ մէկ նորութիւն, ոչ մէկ անակնկալ կար:

Յարգելի Հիւպատոսը սկսաւ խօսիլ եւ ես պարզապէս ... անակնկալի եկած այլուրային հրճուանքով կը դիտէի զինք ու կը փորձէի հետեւիլ ամէն մէկ բառին, խօսքին: Հիմա ոչ մէկ բան կը յիշեմ իր ըսածներէն բացի իր գործածած լեզուէն ու ... իմ բնազդական հակազդեցութենէն: Խօսողը Միացեալ Նահանգներու նշանակեալ Հիւպատոսն էր եւ ուրեմն ներուած էր ինծի այդ պահուն սպասելու թէ ինք պիտի խօսէր անգլերէնով իր ... հայրենակիցներուն հետ:

Յարգելի Հիւպատոսը հոս էր ծնած, հոս էր մեծցած, Ամերիկացի էր եւ ոչ մէկ կապ ունէր հայերու հետ: Եթէ ունէր, տեղեակ չէի: Բարի ու հեզ ժպիտով կը դիտէր մեզ երբ սկսաւ հանդարտօրէն եւ մաքուր ու անսայթաք ... արեւելահայերէնով իր ողջոյնի խօսքը ըսել: Անմիջական հակազդեցութիւնս

Հակասական զգացումներու հեղեղ մը եղաւ: Առաջին հերթին ինչո՞ւ արեւելահայերէն կը խօսէր երբ Սփիւռքի մէջ հայերէնը մեր՝ արեւմտահայերէնն էր: Ինչո՞ւ մեզ տեղեակ չպահեցին թէ արեւելահայերէնով ելոյթ պիտի ունենար եւ նման մտորումներ որոնք ոչ մէկ կապ ունին տրամաբանութեան հետ եւ սակայն կարելի չէր նաեւ նման մանկունակ հակազդեցութիւններ արգիլել երբ միտքը կը սուրայ հակասական ապրումներու կշռոյթով: Այդ մտածումներն ու զգացումները ոչինչ լուրջ կը թելադրէին բացի այն չփոթէն որ պատած էր զիս այդ պահուն, բայց եւ նոյնքան արագ կերպով այդ հարցումներուն պատասխանը ինքնաբերաբար հասաւ սկզբնական անակնկալէն ետք:

- Արեւելահայերէն կը խօսէր որովհետեւ Երկիրը ուր պիտի երթար արեւելահայերէնը ունէր իբրեւ պետական լեզու:
- Տեղեակ չէինք պարզապէս որովհետեւ ...ո՞վ կամ ի՞նչ կը կարծէինք մենք մեզ որ պետութիւնը մեզի կարեւորութիւն տար եւ հարցնէր թէ ի՞նչ լեզուով իրենց ներկայացուցիչը պիտի խօսէր: Այդքան պարզ:

Պահը նոր էր, կացութիւնը նոր, իրավիճակը նոր եւ մեզի՝ արտօնելի այդպիսի միամտութիւններ փառասիրելը երբ կը կարծենք տէրերը ըլլալ մեր լեզուին, մշակոյթին ու պատմութեան:

Ո՞վ հմայիչ ու անցաւոր պատանութիւն, որքա՞ն սրտառուչ էր այդ անմեղ զարմանքը եւ հաւանաբար տառաջիօրէն նոյնը պատահի եթէ այդ պահը կրկնուելու ըլլայ:

Այդ ելոյթէն որոշ ժամանակ մը առաջ Եռագոյնը պարզուած էր ՄԱԿի մուտքին, պարզուած իւրաքանչիւր հայու հոգիին մէջ եւ դադրած էր մեր ժողովուրդը հերձող խորհրդանշանը ըլլալէ, վերածուելով այն ինչին որ միշտ պէտք էր ըլլար, այն ինչին համար որ ստեղծուած էր՝ մեր ժողովրդի միասնութեան անկարելիօրէն իրական խորհուրդը: Այս իրականութիւնը առանձինն կը հանդիսանայ Պրն. Տէր Պետրոսեանի նախագահութեան հիմնական եւ թերեւս էն կարեւոր իրադործումը:

Այդ բոլորը հասկնալի էին, սպասելի եւ մանաւանդ անխուսափելի հակառակ անցեալի բոլոր ուրացումներուն, բայց այդ գիշեր, Առաջնորդարանի սրահին մէջ

Ամերիկայի Հիւպատոսին մեր ոսկեղնիկ ելոյթով Եռագոյնը լեզու կ'առնէր: Եռագոյնը կը բարբառէր, դադրած էր նիւթեղէն խորհրդանիշ մ'ըլլալէ: Եռագոյնը կը պատգամէր ու կը պարտադրէր Հայաստանի Պետութեան փաստով՝ տկար, փոքր, հիւծած բայց յաւերժօրէն ապրող Հայաստանի, եւ աշխարհի հզօրագոյն երկրի ներկայացուցիչը նկատի էր առած, ժամանակ տրամադրած ու սորված այն լեզուն որմով Եռագոյնը կը գեղգեղէ Չարենցի պատկերով «ճկուն ու բարբարոս» չքեղութեամբ: Վերջապէս Եռագոյնը կը խօսէր արեւելահայերէնով՝ Թումանեանի, Տէրեանի, Չարենցի, Սեւակի բարբառով: Ուրիշ կերպ կարելի չէր:

Արեւմտահայերէնը չէր կրնար ըլլալ: Արեւմտահայաստանը վերածուած էր Արեւմտահայերէնը գործածող ժողովրդի եւ անոր անիմանալի վարպետներուն կառափնատին:

Լեզուի հարցը պարբերաբար պիտի արծարծուի, բայց չեմ կարծեր թէ որեւէ ելք կայ ներկայ կացութենէն առ այժմ: Կրնանք արեւմտահայերէնը պաշտպանել, գովել եւ պնդել թէ պէտք է զայն պահել: 1985ին գրուած յառաջաբանի մը մէջ հետեւեալ ձեւով դրեր էի հարցը՝ իմօքէս չանցնիր արեւմտահայերէնի վաղաժամ կորուստը գուժելու. պէտք է ու պիտի փորձենք պահել զայն ի դին ամէն գոհողութեան՝ բայց երբ ժողովրդի ստուար զանգուածը դադրի գործածելէ, պայքարի կոչերը «Ձայն բարբառոյ յանապատի»ներ կ'ըլլան պարզապէս: Կը մնայ մաղթել որ նոյն այդ զանգուածը, եթէ հայերէնը պիտի պահէ, ապա դարաւոր մշակոյթին ու ինքնութեան հետ իր կապերը պահէ արեւելահայերէնով, վերջին հաշուով... Քամաշաթքայէն չի գար այդ լեզուն եւ առհաւական այն խոովքը որ կ'առնենք արեւելահայ լեզուով նոյնն է ինչ որ արեւմտահայերէնը կուտայ մեզի]: Այս քիչ մը երկար մէջբերումը կը պահէ իր այժմեականութիւնը այսօր եւս:

Լեզուները կ'ապրին երբ ժողովուրդներ կ'ապրին իրենց երկիրներուն մէջ:

Արեւելահայերէնը պիտի մնայ եւ քիչ մը անտեղի է պետութենէն պահանջել որ մասնաւոր միջոցառումներու դիմէ արեւմտահայերէնը պահելու համար աւելի քան զայն դասաւանդելը համալսարանի կամ երկրորդական վարժարաններու մէջ ճիշդ այնպէս ինչպէս գրաբարը կը դասաւանդուի: Չենք կրնար մեր ակնկալութեանց նշաձօղը այնքան մը բարձրացնել որ ստիպենք պետութեան բոլորովին անտեսելու

մեզ ճիշդ այնպես ինչպես պետք չէ որեւէ զիջում նկատի առնել Սփիւռքի վարժարաններու մէջ Հայերէնի ուսուցման պարագային:

Հայաստանի երկրորդ անկախացումը շատ մը բաներ ակներեւ դարձնելէ զատ բիրեղացուց նաեւ Հայոց լեզուի հարցը մանաւանդ ուղղագրութեան անյետաձգելի վերանայումը: Լեզուի հարցը եւ շարք մը տարբեր երեւոյթներ ուղղակիօրէն արդիւնքն են համայնավար ժամանակաշրջանի պարտադրած ծայրայեղութիւններուն որոնք կը միտէին հակադրուելու արեւմուտքի մէջ ապրող մեր զանգուածներուն եւ ոչ թէ ի յայտ էին եկած կեանքի պարտադրած անհրաժեշտութիւններէն: Այս ըսելէ ետք, ուրեմն Հայոց լեզուի արդի երկու հատուածներուն «մրցակցութիւնը» նորութիւն չէ - այդ մասին բաւական բան կայ գրուած, եւ թերեւս ամէնէն յատկանշական անդրադարձներէն են Շահնուրի նշանաւոր յայտարարութիւնը թէ ինք իր «ոտքի մատներուն հետ միայն արեւելահայերէնով» կը խօսէր եւ Ծառուկեանի նոյնքան ուժեղ հակադարձը արեւելահայերէնի հանդէպ ցոյց տրուած արհամարհանքին տարողութեան համաձայն: Երկու լեզուներու գործածութեան հարցը կրկին արծարծուեցաւ 1984-ին Նիւ Եօքքի մէջ, այդ օրերու Առաջնորդ Գերշն. Տ. Թորգոմ Արք.ի նախագահութեամբ կազմակերպուած գրական եռօրեայ փառատօնի ընթացքին: Այդ ելոյթներու նուիրուած գրքէն առնուած էր քիչ վերը կատարուած մէջբերումը որ հիմնական խնդիրը յստակ կերպով կը բանաձեւէր:

Հիմա որ անկախ է երկիրը, ոչ մէկ օտար ոյժ մեզի չի պարտադրեր թէ մեր երկրի պաշտօնական լեզուն պետք է Հայերէնէ տարբեր լեզու մ'ըլլայ: Այլ խօսքով, եթէ ներկայ պետութեան տրուած է պարտաւորութիւնը պաշտպանելու երկիրը արտաքին թշնամիներէ նոյնքան նաեւ պարտադրանքին տակն է տէր կանգնելու մեր երկրին ու ժողովրդին ոգեղէն անկախութեան եւ անոր առաջին ու անկործանելի պատուարին՝ Հայոց լեզուի պաշտպանութեան: Իրականութեան մէջ այդ առաքելութեան գործադրութեան եւ լեզուի պաշտպանման հարցին մէջ պարտադրաբար կը մտնեն բոլոր այն կազմակերպութիւնները որոնք ներկայացուած են Ազգային Ժողովին մէջ առաւել Հայց. Առաքելական Սրբ.

եկեղեցին իր նուիրապետական բոլոր Աթոռներով, ինչպէս պատուաւոր կերպով կատարած է իր չքեղ պատմութեան ընթացքին:

Արդ, զանց ընելով այն գործնական որոշումը թէ Համալսարանական կարգ մը նիւթեր ինչ լեզուով պէտք է ըլլան - կ'ականարկուի ուսողութեան եւ գիտական, ներառեալ բժշկական առարկաներուն - անգլերէն կամ ռուսերէն, պետութեան առջեւ կը ծառանայ հիմնականին մէջ ուղղագրութեան եւ լեզուի մաքրութեան հարցերը: Իսկ Սփիւռքի մեր զանգուածներուն առջեւ՝ թէ՛ ուղղագրութեան եւ թէ՛ բարբառային երկընտրանքի անհրաժեշտութիւնը: Առաջին հերթին, պետութեան պատասխանատուութիւնը՝ կրկնելու գնով անհրաժեշտ է ցոյց տալ թէ քսանական թուականներուն մէկ օրէն միւսը գործի դրուեցաւ արեղեանական այլանդակութիւնը բայց այդ այլանդակութեան ամբողջական պատասխանատուութիւնը կարելի չէ փաթթել այլապէս պատկառելի մտաւորական- գիտնականի վզին: Իրեն պարտադրուեցաւ ու իր անուան վերագրուեցաւ դժբախտութիւնը մեր լեզուի բռնաբարման: Այդ օրերուն ոչ ոք խօսեցաւ զանգուածային «անգրագիտութեան» մասին: Ներկայիս, որպէսզի փոխանցումը չխոչընդոտի, վերադարձը դէպի մեսրոպեան ուղղագրութիւն կարելի է կատարել որոշ ժամանակի մը ընթացքին, մօտ 10-12 տարուան ընթացքին սկսելով մանկապարտէզէն մինչեւ երկրորդական վարժարանէ շրջանաւարտ ըլլալը: Այդ ձեւով որեւէ մէկը, նախարար կամ ... նախագահ, անգրագիտութեան ամբաստանութեան տակ չի մնար: Այս նպատակի իրագործումին համար Ազգային Ակադեմիայի Հայոց Լեզուի Բաժանմունքը ինչպէս նաեւ Լեզուի Պետական Ցանձնաժողովը որոշիչ դեր ունին կատարելիք: Դժբախտաբար սակայն, խորհրդային ժամանակաշրջանէ մնացած ոսկրացած մտայնութեանց տէր չարք մը դէմքեր կը յամառին ժամանակավրէպ ... հանգանակներու պատնէշին վրայ եւ կ'արգելակեն որեւէ խօսակցութիւն այդ ելքին շուրջ, անտեսելով իրականացումը անխուսափելիին: Գոնէ տեղեակ եմ փորձէ մը որ այս ամիսներէն հայրենակից մը Երեւան էր մեկնած նման առաքելութեամբ եւ վիժած: Տարբերութիւնը այս անհատին եւ 1988-ի երկրաշարժի աղէտէն ու անկախացումէն յետոյ մեր մէջ բուսած «հայրենիքը փրկող» ...առաքեալներուն այն է թէ այս անհատը նաեւ

պատրաստ էր նիւթապէս մասնակցելու այդ ձեռնարկին յաջողութիւնը ապահովելու համար: Առ այժմ չեղաւ: Երեւութապէս առաջին կօլը արձանագրեցին Ակադեմիայի կոչկոռ կապած կարգ մը անհատներ եւ յուսանք վերջին եւ յաղթանակը ապահովող կօլը իրենցը չըլլար:

Սփիւռքը որեւէ ձեւով կրնա՞յ ազդել վերջնական որոշումին վրայ:

Վստահաբար, որովհետեւ աւանդական երկու կուսակցութիւն ներկայ է Ազգային ժողովին մէջ եւ ատկէ անկախ, բաւականին սերտ կապեր կան պետութեան եւ Սփիւռքի միջեւ եւ ժամանակն է որ Սփիւռքը յուշէ պետութեան թէ ուղղագրութեան հարցի բաղձալի լուծման ժամանակը եկած է արդէն ոչ թէ որովհետեւ Սփիւռքը այդպէս կ'ուզէ, այլ որովհետեւ այդ կը պահանջեն մեր ժողովրդի մտաւորական ու պետական անվտանգութիւնը եւ երկու հատուածներու անխախտ շաղկապումը: Գալով լեզուի մաքրութեան, թէեւ այդ մէկը իւրաքանչիւր անհատի պարտաւորութիւնն է, առաջին հերթին մամուլի աշխատակիցներուն, պարտքն է նաեւ Ակադեմիային: Ակադեմիայի պարտաւորութիւնն է հսկելու Հայոց լեզուի մաքրութեան եւ քայլ պահելու ժամանակի պահանջներուն հետ գործածութեան մէջ դնելով Հայերէն համագործընդրութեան նոր տարազումներուն, բան մը որ խորհրդային օրերուն արդէն իսկ տեղի կ'ունենար ինչպէս կը պարզուի այդ շրջանին հրապարակուած համայնագիտարանին մէջ: Իսկ մամուլը, տարօրինակօրէն, անկախութիւնը անմիջապէս կանխող ու անկախութենէն ետք սկզբնական մէկ-երկու տարիներու ընթացքին սքանչելիօրէն առոյգ արեւելահայերէնի մը արտացոլումն էր: Բայց ժամանակի ընթացքին եւ ակնկալուածէն աւելի արագ տեղատուութիւնը հասաւ, եւ ինչ որ կարգացինք նոյն մամուլի մէջ, կարելոր թիւով ելոյթներ, լեզուական աղբակոյտէ տարբեր բաներ չէին: Փոխանակ խորացնելու եւ հարստացնելու սկսուած վճիռ մաքրութիւնը, լեզուն սկսաւ աղճատուիլ:

Սփիւռքի պարագային ուղղագրութեան հարցը եւս այժմէական է չատ աւելի լուրջ կերպով քան քսանամեակ մը առաջ, որովհետեւ Հայաստանէն արտագաղթողներու զանգուածը սկսած է աւելի տիրապետող ըլլալ, եւ բնականօրէն պիտի ուզէր պարտադրել իրեն հարազատ ուղղագրութիւնը:

Կրթական հիմնարկները սակայն Սփիւռքի տարածքին կը գործածեն մեսրոպեան ուղղագրութիւնը եւ չեմ կարծեր թէ առ այժմ արմատական փոփոխութեան դիմէ որեւէ պատասխանատու մարմին: Եկեղեցւոյ պարագային եւս՝ երկրին մէջ ան պահեց մեսրոպեան ուղղագրութիւնը խորհրդային տարիներուն եւ չեմ կարծեր թէ ներկայիս պիտի ուզէր տեղի տալ: Եկեղեցւոյ դժուարութիւնը գոնէ հոս՝ Միացեալ Նահանգներու արեւելեան թեմի մէջ, աւելի լուրջ է որովհետեւ կարգ մը տեղեր պատարագը կը կատարուի անգլերէնով, հակառակ Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին:

Արտերկրի աշխարհաբարի երկընտրանքին հեռանկարը բաւականին նուրբ հարց է եւ թերեւս ժամանակն է մտածելու այդ մասին՝ անխուսափելիին պատրաստուելու համար:

Ինչ որ արտայայտած էի 1985-ին ոչինչով պիտի ուզէի փոխել: Որեւէ մէկուն չափ արեւմտահայերէնի շքեղութիւնն ու գրաւչութիւնը կրնամ ըմբոշխնել, վայելել, գնահատել: Ճիշդ էր 1985ին այն հաստատումը թէ «ապրող լեզու մը կ'ենթադրէ զայն գործածող զանգուած մը» եւ ճիշդ է նաեւ այսօր, ինչպէս ճիշդ է թէ արեւմտահայերէնի գործածողներու շարքերը սկսած են նօսրանալ: Որեւէ մէկուն չափ կարելի է մէջբերել «Ու Մեծաքանչ»ը կամ Թէքէեանի «Տաղ Հայերէն Լեզուին»ը բայց ատոնք ոչինչ կը փոխեն իրականութենէն: Կը շեշտեն միայն ու կը հրդեհեն կոտտացող այն ցաւն ու ափսոսանքը որ հազիւ կը յաջողինք պարտկել: Մեծ Եղեռնի վերջին զոհը, ուզենք կամ չուզենք, պիտի ըլլայ մեր ժողովրդի գերազանցօրէն փառահեղ հրաշքը եւ իր ստեղծագործ հանճարին անիմանալիօրէն լուսացնցող հրայրքը որ կը կոչուի Արեւմտահայերէն Լեզու: Այդպէս է որ կը դիտենք մեր լեզուն, մեր ինքնութիւնը, մեր էութիւնը, մէկ խօսքով մենք մեզ, որովհետեւ արեւմտահայերէնը մենք ենք, եւ մեր էութիւնն ու բնութիւնը՝ արեւմտահայերէնը՝ մէկ բնութիւն արեւմտահայերէնով ճարտարապետեալ:

Այսպէս կը դիտենք մեր լեզուն եւ այդ ապրումն ու առհաւականօրէն յաճախուող խռովքը կը մնան մեզի հետ: Ժամանակն է սակայն տեսնելու իրականութիւնն ու կեանքի պարտադրած յառաջնութացը: Հոն է որ պետութիւնը ունի իր առաւելութիւնը՝ արեւելահայերէնը վստահաբար պիտի տիրապետէ, եւ հոն

է նաեւ արտերկրի հեռահայեաց որոշման ունենալիք դերը: Ճիշդ այնպէս ինչպէս կ'ականկալենք որ երկրի մէջ մեսրոպեան ուղղագրութիւնը վերահաստատուի մանկապարտէզէն սկսելով տասներկամեայ ժամանակաշրջանի մը մէջ, Սփիւռքը նաեւ զուգահեռաբար նոյն ատեն արեւելահայերէնի ուսուցման անցնի մանկապարտէզէն սկսեալ եւ նոյն ժամանակահատուածի տեւողութեամբ: Այսպէսով, մօտ 12 տարի ետք մեր ժողովրդի երկու հատուածներու լեզուական հարցերու լուծումներուն համընկնումն ու համատեղ համագործումը կ'ապահովէ նաեւ մեր երկու հատուածներու միասնացումը, ինչպէս նաեւ միաժամանակ կը լուծէ շուտով ծագելիք հայերէնի ուսուցիչներու տագնապը՝ եւ հայրենի դաստիարակներ կը դասաւանդեն արտերկրի մեր դպրոցներու մէջ:

Նման գործընթաց մը տեղի կ'ունենայ թէ ոչ, յստակ չէ: Յստակ է անխուսափելիութիւնը արեւելահայերէնի տիրապետումին, ի մտի ունենալով թէ «... Գամշաթքայէն չի գար այդ լեզուն»: Պէտք է մոռնալ նաեւ թէ Սիւրբաբան իր «Մեսրոպ Մաշտոց»ը գրեց իբրեւ փառերգ հայոց լեզուի ... Պետրոս Առաքեալին ուղղուած որ կը հանդիսանայ մեր լեզուի «աղամանդեայ ապառաժ»ը, եւ երբ Զարենց կ'երկնէր իր «Մեր Լեզուն», չէր մտածեր մէկ կամ միւս աշխարհաբարը նախընտրելու մասին: Բոլորն ալ կը միտին միեւնոյն նպատակին՝ մեր լեզուն ունենալու իբրեւ «մեր ձեռքի թուր եւ հոգու լար», Նայիրի Զարեանի պատկերով: Որեւէ ժամանակէ աւելի ճիշդ է այդ պատկերը եւ դաժանօրէն իրաւ, անկախ՝ չքեղ հոնտորութենէն, որովհետեւ լեզուի ասպարին պէտքը այս օրերուն աւելի քան հրամայական է Սփիւռքի մէջ, մեր «հոգու կրակ»ը միշտ վառ պահելու համար:

Կը մնայ գտնել մարդիկը որ պէտք է առնեն որոշումն ու զայն գործադրեն: Անհրաժեշտ է, ինչպէս երջանկայիշատակ եղիչէ Պատրիարքը պիտի պատգամէր՝ որ մեր պատասխանատուները ի վիճակի ըլլան «նիւթը մտքի եւ միտքը ոգիի փոխելու հրաշքին» հրամայականը իրականացնելու: Այլապէս, կեանքը ինք պիտի պարտադրէ այդ ելքը, հակառակ բոլոր պատեհապաշտ ու վարձկան ռուհներու վայնասունին:

ՄԱՐԶՊԵՏ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

9 Ապրիլ, 2002

Լոս Անճելես